

Stav inštitucionálneho vzdelávania maďarskej menšiny na Slovensku

371(437.6)

376.7(=511.141)(437.6)

316.022.4(=511.141)(437.6)

Kľúčové slová: menšinové bytie, autonómia, vekové skupiny, inštitucionálne vzdelávanie, vyššie vzdelávanie v maďarskom jazyku, modernizačná rezerva

Úvod

V posledných desaťročiach nastal v Európe postupný a trvalý pokrok v oblasti ochrany menšín a uznávania menšinových práv. Platí to aj pre národnostné menšiny. Zachovanie jazykov menšín, rozvoj ich špecifickej kultúry a spôsob, akým prežívajú svoju menšinovú identitu – všetky tieto otázky predstavujú veľmi komplikovaný spoločenský, hospodársky aj politický problém. V procese európskej integrácie sa zrodili tie dobre známe medzinárodné dohovory, ktoré niekedy vo všeobecnejšej rovine, inokedy detailnejšie garantujú minimálnu úroveň menšinových práv. Štáty východnej a strednej Európy, považujúci svoju integráciu do európskych štruktúr za prioritu, sú nútené implementovať tieto medzinárodné normy do svojich vnútorných právnych poriadkov. Väčšinové obyvateľstvo v jednotlivých štátoch prežíva túto implementáciu ako dôsledok vonkajšieho nátlaku, a nie ako výsledok spoločnými rokovaniami dosiahnutej dohody národnej väčšiny a menšiny o usporiadaní vzájomných vzťahov. Je to najväčšou prekážkou toho, aby sa do vnútroštátnych noriem týkajúcich sa právneho postavenia národnostných menšín dostali aj špecifické, v danom kontexte špeciálne požiadavky tej-ktorej menšiny. V tomto, a v aprórnom odmietaní autonómii menšín možno hľadať príčiny toho, že znovu a znovu prepukajú konflikty medzi národnými väčšinami a menšinami v európskom integračnom priestore, aj v jednotlivých štátoch.

Predchádzať konfliktom v budúcnosti by sa pravdepodobne dalo cestou zabezpečenia účasti menšín na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú, cestou vypracovania legislatívnych aj organizačných opatrení garantujúcich túto účasť, ako aj cez hľadanie a vytváranie spoločenského a politického zázemia pre autonómiu ako legitímneho nástroja ochrany menšín.

Druhou stránkou toho istého problému je otázka, či sú národnostné menšiny schopné a pripravené využívať možnosti zakotvené v legislatíve na rozvíjanie

menšinového spoločenstva, na zachovávanie ich jazyka a kultúry. Spoločenské zmeny charakteristické pre život menšín sú najlepšie preukázateľné analýzou jednotlivých segmentov menšinového bytia. Jedným z takýchto dôležitých segmentov je školské vzdelávanie. Azda najdôležitejšou podmienkou prežitia menšín je možnosť používať materinský jazyk, rozvíjať jazykovú kultúru, tradície. Školská výchova má nezastupiteľné miesto pri osvojovaní si národných dejín, literatúry a ďalších vedomostí prepotrebných pre vytváranie a zachovávanie menšinovej identity.

Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠU SR) už oznámil zahájenie príprav na sčítanie ľudu v roku 2011. Výsledky sčítania z roku 2001, podľa ktorých podiel osôb maďarskej národnosti klesol o 8,24 % (46 786 osôb), boli pre Maďarov na Slovensku šokujúce.

Vývoju školského vzdelávania v zrkadle štatistík sa v posledných rokoch venovali viaceré štúdie. (Szabó 2004; Húshegyi 2003; Kozma 2003, 2000a, 2000b; László 1998, 2000, 2006). Tendencie rozvoja školského vzdelávania sú detailne spracované do roku 2005. (László 2006). V tejto štúdii chceme analyzovať štatistické údaje z posledných rokov a porovnať ich s údajmi deviatich rokov nasledujúcich po poslednom sčítaní obyvateľov, aby sme takto odhalili vývojové tendencie. V skúmanom období sa v oblasti školského vzdelávania Maďarov na Slovensku nastala na pohľad podstatná zmena založením samostatnej vysokoškolskej inštitúcie poskytujúcej štúdium v maďarskom jazyku – Univerzity Jánoša Selyeho v Komárne.

V tomto článku preskúmame inštitucionálnu výchovu a vzdelávanie na všetkých stupňoch, teda predškolské, základné, stredné i vysokoškolské vzdelávanie. Obmedzíme sa však na analýzu štatistických údajov týkajúcich sa dennej formy štúdia, nakoľko vo verejnom vzdelávaní je to absolútne dominantná a určujúca forma vzdelávania. Navyše, oficiálne štatistiky o rôznych formách externého štúdia či o špeciálnych školách zväčša neobsahujú údaje o národnostnom zložení študujúcich.

Desaťročné intervaly, v ktorých sa sčítania ľudu uskutočňujú, sú dosť dlhé na to, aby v menšinovom vzdelávaní nastali zmeny, potenciálne ohrozujúce prežitie menšín. Preto je potrebné tieto zmeny a ich tendencie skúmať aj počas rokov medzi jednotlivými sčítaniami, aby boli prípadné negatívne tendencie včas odhalené, a aby sa mohli včas prijať opatrenia na ich neutralizáciu.

Národnostné zloženie vekových skupín

Aby sme sa pri porovnaní, analýzach, konklúziách ohľadne verejného vzdelávania maďarskej menšiny dopracovali k čo najkorektnjším výsledkom, vychádzame z údajov o percentuálnom zastúpení jej príslušníkov vo vekových skupinách v päťročnom členení. Ročné odhady populačného vývoja zverejňované ŠU SR neobsahujú členenie podľa etnického pôvodu. Preto sa k štatistickým údajom o menšinách môžeme dopracovať len pomocou špecifických metód.

Presné a spoľahlivé oficiálne dáta poskytujú jedine sčítania obyvateľov. Na základe týchto údajov sa dajú s dostatočnou presnosťou vykalkulovať údaje pre roky medzi sčítaniami na základe princípu rovnomerného rozdelenia. K formulácii predpovedí, k vystopovaniu tendencií je ale potrebné vypočítať aj možné výsledky sčítania obyvateľov v roku 2011. Na tento účel sme použili dva zdroje. Prvým je odhad ŠU SR (VDC 2008) o počte obyvateľov v roku 2011. Druhý zdroj je výsledok

výskumov László Gyurgyíka o možnom odhade počtu Maďarov na Slovensku v roku 2011 (Gyurgyík 2008). Gyurgyík pripravil pesimistickú i optimistickú variantu prognózy vývoja počtu Maďarov na Slovensku; pre naše analýzy sme použili priemer týchto dvoch variant. Takto sa dá odhadnúť percentuálny pomer maďarského obyvateľstva k celkovému obyvateľstvu Slovenska a maďarských vekových skupín k vekovým skupinám celkového obyvateľstva (pozri tabuľku č. 1). Štatistické údaje na roky 2001 až 2011 sme získali rovnomerným rozdelením údajov dvoch hraničných rokov.

U týchto odhadov je potrebné si uvedomiť, že konečné, skutočné údaje o poklese počtu členov vekových skupín získame až zo sčítania obyvateľov v roku 2011. Údaje zo školských štatistických ročeniek však naznačujú, že úbytok osôb maďarskej národnosti vo vekových skupinách môže byť ešte väčší, než to vychádza v našich prepočtoch.

Z pohľadu maďarskej národnej komunity je dôležité v oblasti inštitucionálneho vzdelávania analyzovať zmeny odohrávajúce sa v štyroch dimenziách. Sú to zmeny počtu a podielu

- mladých maďarskej národnosti vo vekových skupinách,
- detí a mládeže maďarskej národnosti navštevujúcej školy,
- vzdelávacích inštitúcií s vyučovacím jazykom maďarským a a ich žiakov a študentov maďarskej národnosti,
- žiakov a študentov maďarskej národnosti navštevujúcich inštitúcie s vyučovacím jazykom slovenským.

Predškolská výchova a vzdelávanie na základných školách

Medzi najzaujímavejšie témy výskumu patrí odhadovaný pokles absolútneho počtu detí maďarskej národnosti, ale najmä odhad poklesu ich percentuálneho podielu v jednotlivých vekových skupinách. Tento jav totiž do veľkej miery závisí od celkového slovenského populačného vývoja a od intenzity asimilačných procesov, v menšej miere aj od iných faktorov (napr. od migračných procesov). Vo vekovej skupine detí materských škôl (0 – 4-ročné deti) bol pokles pomeru detí maďarskej národnosti už medzi rokmi 1991 a 2001 10,77 %-ný, podľa našich odhadov pokles v rokoch 2001 až 2009 už dosiahne 16,93 %. V tomto desaťročí teda treba počítat nie so spomalením, ale skôr so zrýchľovaním sa tempa poklesu podielu maďarských detí. Vo vekovej skupine detí základných škôl (5 – 14-ročné deti) sa pomer detí maďarskej národnosti v rokoch 1991 až 2001 znížil o 14,16 %. Tento pokles medzi rokmi 2001 a 2009 dosiahne podľa nášho odhadu 9,48 % (pozri tabuľku č. 1). Tieto údaje naznačujú, že medzi najväčšie existenčné problémy maďarského menšinového spoločenstva na Slovensku patrí pokles pôrodnosti a zvyšujúca sa asimilácia. Nech už vyhodnocujeme problémy pôrodnosti a identity a ich príčiny z hľadiska ekonomického, existenčného, z hľadiska jednotlivca či spoločnosti, z hľadiska bezpečnosti či možnosti uplatnenia sa, pri hľadaní riešení významnú úlohu bude zohrávať práve výchova a vzdelávanie. Toto sú oblasti, kde sú pre menšinové spoločenstvo dané možnosti pokroku.

● U detí a žiakov zúčastňujúcich sa predškolskej výchovy a školského vzdelávania by mal podiel osôb maďarskej národnosti kopírovať celkový podiel Maďarov v danej vekovej skupine, pretože školská dochádzka je povinná. Štatistické údaje však tento predpoklad nepotvrdzujú.

Podiel detí materských škôl a žiakov základných škôl maďarskej národnosti je v každom roku vyšší, než je celkový podiel Maďarov v daných vekových skupinách. Napr. v čase posledného sčítania obyvateľov v roku 2001 bol skutočný podiel detí materských škôl a žiakov základných škôl maďarskej národnosti 7,87 % a 8,03 %. Naproti tomu ich podiel v príslušnej vekovej skupine bol 7,62 % a 7,70 %. Tieto údaje poukazujú okrem iného na fakt, že v roku 2001 navštevovalo materské školy o 379 a základné školy o 2 052 viac detí maďarskej národnosti, než by zodpovedalo ich podielu vo vekových skupinách. Podľa nášho odhadu na rok 2009 sa tieto údaje zvýšia na 1228, resp. na 4922.

Absencia vysvetlenia tohto zdanlivého protirečenia medzi podielom maďarských detí materských škôl a žiakov základných škôl a podielom osôb maďarskej národnosti v daných vekových skupinách už dávno trápí bádateľov menšinového vzdelávania. V prvej polovici 90. rokov minulého storočia počet maďarských žiakov základných škôl ešte vykazoval deficit, ale v ďalších rokoch sa postupne zvyšovalo ich pomerné zastúpenie (pozri tabuľku č. 2 a 3 a László 2006 s. 98). Jednoznačné štatistické vysvetlenie pre tento jav neexistuje. Prevýšený počet detí zúčastnených na predškolskej výchove možno z hľadiska maďarskej menšiny považovať za pozitívny jav. V prípade základného školského vzdelávania to už také jednoznačné nie je. A pokiaľ prevýšený počet žiakov základných škôl súvisí s deficitom študentov maďarskej národnosti na stredných školách (čo je pravdepodobné), môžeme hovoriť o negatívnom jave.

Hodnoverné vysvetlenie týchto javov, odpoveď na otázku, či a aká je súvislosť medzi nadpriemerným počtom maďarských žiakov a rómskou populáciou, môžu poskytnúť iba ďalšie sociologické a demografické výskumy. Táto oblasť by z hľadiska maďarskej menšiny mala byť v každom prípade dôležitým predmetom výskumu.

● Na Slovensku existujú vzdelávacie inštitúcie s maďarským vyučovacím jazykom, resp. inštitúcie, v ktorých sú triedy so slovenským aj s maďarským vyučovacím jazykom. Posledné budeme ďalej nazývať miešanými školami. Percentuálny podiel inštitúcií s vyučovacím jazykom maďarským, a ešte viac podiel inštitúcií zabezpečujúcich výučbu v maďarčine trvale podstatne prevyšuje podiel detí maďarskej národnosti.

V tomto ohľade výrazné zmeny nenastali ani za posledných 9 rokov. Podiel vzdelávacích inštitúcií sa podstatne nemenil, pohybuje sa okolo 12 %, kým pomer detí a žiakov maďarskej národnosti sa kolíše medzi 8 a 7 percentami (pozri tabuľku č. 2 a 3). Zaujímavé je, že podiel maďarských materských škôl za zvýšil z 8,54 % na 9,34 %, čo predstavuje zvýšenie o viac než 9 percentuálnych bodov. V dôsledku toho sa do roku 2004 až 2006 mierne zvýšil aj počet detí navštevujúcich maďarské materské školy. V roku 2009 sa tento podiel opäť znížil na úroveň roku 2001. Podobný jav bol pozorovateľný aj na základných školách, kde sa podiel žiakov, ktorým bola poskytnutá výučba v maďarskom jazyku, zvýšil za posledných 9 rokov z 6,53 % na 6,96 %. Tento nárast bol akiste spôsobený prevýšeným počtom žiakov na základných školách s vyučovacím jazykom maďarským.

Ak z počtu materských a základných škôl na Slovensku vypočítame počet materských a základných škôl zodpovedajúci podielu detí a žiakov dostávajúcich výchovu a vzdelávanie v maďarskom jazyku, zistíme, že v školskom roku 2009/2010 bol počet materských a základných škôl s výchovným a vyučovacím jazykom maďarským vyšší o 91, resp. o 87. To naznačuje, že v inštitúciách s vyučovacím jazykom maďarským je pomerne menej detí a žiakov. Na Slovensku v r. 2009 pripadalo na jednu materskú, resp. základnú školu priemerne 48, resp. 202 detí. V inštitúciách s vyučovacím jazykom maďarským je tento priemer 32, resp. 129. Tieto počty ovplyvňujú materiálne podmienky fungovania inštitúcií, ich infraštruktúrne vybavenie, ale aj zabezpečenie výučby jednotlivých predmetov kvalifikovanými učiteľmi. Ani to, že v triedach s vyučovacím jazykom maďarským je priemerne o 2-3 žiakov menej, v podstate nepredstavuje z hľadiska vyučovacieho procesu výhodu.

● Pre národnostné menšiny, aj pre maďarskú menšinu je charakteristické, že viac osôb označuje jazyk menšiny za svoj materinský jazyk, než koľko sa hlási k danej národnosti. Takto sa v inštitúciách s vyučovacím jazykom maďarským nachádzajú žiaci slovenskej národnosti s materinským jazykom maďarským. O ich počte všeobecné verejné štatistiky bezprostredne neinformujú, ani o údajoch v súvislosti s národnosťou a vyučovacím jazykom. Preto namiesto analýzy štatistických údajov o žiakoch maďarskej národnosti vzdelávajúcich sa v slovenskom jazyku budeme vychádzať z počtu osôb maďarskej národnosti navštevujúcich inštitúcie s iným ako maďarským vyučujúcim jazykom. Zmeny v týchto údajoch s veľkou pravdepodobnosťou kopírujú zmeny počtov žiakov maďarskej národnosti navštevujúcich školy s vyučovacím jazykom slovenským.

Práve tieto štatistické údaje potvrdzujú, že z hľadiska výučby v maďarskom jazyku nastali v rokoch 2001 až 2009 pozitívne zmeny v predškolskej výchove i v základnom školskom vzdelávaní. Totiž rozdiel medzi počtom detí a žiakov maďarskej národnosti a počtom osôb navštevujúcich inštitúcie s vyučovacím jazykom maďarským v daných rokoch klesol v materských školách z 2541 (21,44 %) na 1444 (14,45 %), v základných školách z 9421 (18,71 %) na 4945 (13,67 %). Tieto pozitívne tendencie svedčia o náraste záujmu príslušníkov maďarskej menšiny o predškolskú výchovu a základné školské vzdelávanie v maďarskom jazyku v uplynulých deviatich rokoch. Tento nárast môže prispieť k zmierneniu asimilačného tempa, a v prípade obratu v poklese pôrodnosti môže v dlhodobom horizonte stabilizovať výchovu a vzdelávanie v maďarskom jazyku spolu s jeho inštitucionálnym systémom.

Medzi spoločenskými javmi podnecujúcimi spomenuté pozitívne vývojové tendencie možno spomenúť o. i. účasť politickej reprezentácie maďarskej menšiny vo vláde Slovenskej republiky (1998 – 2006), duchovnú, morálnu i finančnú podporu maďarských škôl najmä nadáciami v Maďarskej republike, a možno aj ústup hospodársko-finančných dôvodov sťahovania sa ľudí z obcí s maďarským obyvateľstvom do miest so slovenskou väčšinou.

Stav stredoškolského vzdelávania

Zákon o výchove a vzdelávaní z roku 2008 rozoznáva 3 kategórie stredných škôl: gymnáziá, stredné odborné školy a konzervatóriá. Spracúvanie štatistík za školský

rok 2008/2009 už zodpovedalo tejto štruktúre. Pre lepšiu prehľadnosť porovnávacích konklúzií sme štatistické údaje z predošlých rokov prepracovali podľa metodiky z r. 2008 s jednou odchýlkou – údaje konzervatórií sme zlúčili s údajmi odborných škôl. Tento postup odôvodňuje aj fakt, že na Slovensku neexistuje konzervatórium s vyučovacím jazykom maďarským, čo patrí medzi základné nedostatky maďarského verejného vzdelávania na Slovensku. Analýzu štatistických údajov o stredoškolskom vzdelávaní preto môžeme uskutočniť prostredníctvom dát z gymnázií a stredných odborných škôl (tabuľka č. 4 a 5).

V zmysle platných predpisov možno na gymnáziách študovať podľa ôsmych a na stredných odborných školách podľa desiatich rôznych špeciálnych študijných programov, z ktorých sedem programov uskutočňujú obidva typy škôl (SRS-SR 2008). Tu sa nebudeme zvlášť zaoberať rozborom štatistických údajov vzťahujúcich sa na tieto študijné programy.

Analýza štatistických údajov o stredoškolskom vzdelávaní je mimoriadne dôležitá z viacerých dôvodov. Už na strednej škole a potom vstupom do vysokoškolského vzdelávania sa vytvárajú predpoklady uplatnenia sa na trhu práce. Pre maďarskú komunitu, u ktorej miera nezamestnanosti presahuje celoštátny priemer, je to zvlášť dôležité.

● Vo vekovej skupine stredoškolákov (15 – 19-roční) ďalej pokračoval pokles podielu študentov maďarskej národnosti. Pokles v rokoch 1991 až 2001 bol 12,37 % (László 2006. s. 105), za posledných deväť rokov dosiahol podľa našich odhadov 11,84 % (pozri tabuľku č. 1 a 4). Pokles a celkové zmeny podielu Maďarov vo vyšších vekových skupinách sú zároveň presnými indikátormi dôsledkov asimilačných procesov. Vo vekovej skupine stredoškolákov podiel Maďarov v rokoch 2001 až 2011 podľa našich odhadov klesne o 14,83 %, pokles teda bude vyšší, než v predošlom desaťročí (12,37 %). Ak porovnáme podiel Maďarov vo vekovej skupine žiakov základných škôl v spomenutých po sebe idúcich dvoch desaťročiach, pokles ktorého sa z 14,16 % spomalil na odhadovaných 11,82 %, dospejeme k záveru, že zmena národnej identity, asimilácia sa zintenzívnila v stredoškolskom veku. Aj keď sme k tejto konklúzii dospeli len pomocou odhadov, bez dôkazov v podobe konkrétnych štatistických údajov, túto tendenciu možno považovať za existenčný problém menšín, vyžadujúci si ďalšiu pozornosť. Pokles podielu osôb maďarskej národnosti pokračujúci aj v ďalších vekových skupinách nastoľuje otázku príčin asimilácie medzi príslušníkmi vyšších vekových skupín. V skutočnosti tu ide o to, kedy, ako a prečo si ľudia v priebehu života zmenia národnosť, ktorú im pripísali rodičia.

● Optimálne by bolo, ak by sa percentuálny podiel stredoškolských študentov maďarskej národnosti zhodoval, resp. sa iba mierne líšil od ich celkového podielu v jednotlivých vekových skupinách. Štatistické údaje však svedčia o výraznom rozdieli v týchto pomeroch.

V roku 2001 bol podiel gymnazistov maďarskej národnosti nižší o 15,49 %, než by to zodpovedalo pomerom v tejto vekovej skupine. Tento deficit do roku 2004 klesol na 10,29 %, potom sa rýchlo zvýšil na 15,81 %. Údaj z roku 2009 (14,89 %) svedčí o zastavení sa, ba až o poklese tempa deficitu (pozri tabuľku č. 4). Podobné procesy sa odohrávajú aj v oblasti vzdelávania na stredných odborných školách, ibaže s dvojročným odstupom. Percentuálny deficit gymnazistov maďarskej národnosti sa v rokoch 2001 – 2009 nakoniec znížil z 15,49 na 14,89, deficit študentov

stredných odborných škôl sa naopak, z 6,50 % zvýšil na 7,93 % v rokoch 2001 – 2008; údaj z roku 2009 – 7,38 %-ný deficit – naznačuje tendenciu poklesu deficitu.

Celkovo sa deficit študentov zúčastňujúcich sa stredoškolského vzdelávania (gymnázia + stredné odborné školy) zvýšil z 9,22 % (rok 2001) na 10,47 (rok 2008), následne sa v roku 2009 prudko zmenšil na 9,87 %. Príčiny týchto, dosť podstatných výkyvov zatiaľ nie sú známe. Svoju úlohu pravdepodobne zohrali štrukturálne zmeny stredoškolského vzdelávania v poslednom desaťročí, dôsledky ktorých sa u maďarskej menšiny prejavili s určitým oneskorením. Z príčin nemôžeme vylúčiť ani vplyv nevyriešených ekonomických problémov Maďarmi obývaných regiónov.

Náznyky postupného zaostávania sú badateľné aj vtedy, keď sa pozrieme na bezprostredný podiel stredoškôľakov maďarskej národnosti, nakoľko štatistické údaje aj v oboch typoch škôl osve, aj v celom stredoškolskom vzdelávaní svedčia o podstatnom poklese. Pokles podielu za ostatných deväť rokov v celej šírke stredoškolského vzdelávania činí 12,52 %. Je to jednoznačne spôsobené poklesom podielu Maďarov v danej vekovej skupine. Pre maďarskú menšinu predstavuje v tomto prípade veľkú nevýhodu fakt, že za uplynulých deväť rokov sa nepodarilo v stredoškolskom vzdelávaní výraznejšie zlepšiť rozdiel podielu medzi vekovou skupinou a študentmi maďarskej národnosti (0,77, 0,73). Keďže oba podiely klesali, ten istý rozdiel sa *de facto* prejavuje ako nárast rozdielu (pozri tabuľku č. 4 a 5).

9,87 %-ný deficit stredoškolských študentov maďarskej národnosti, ktorý z viacerých uhlov pohľadu ozrejmlí aj vyššie uvedené štatistické údaje, predstavuje v podstate modernizačnú rezervu maďarskej národnosti. Tento fakt na základe štatistických analýz môžeme sformulovať aj tak, že ani vstup do Európskej únie, praktický zánik štátnych hraníc, ani založenie maďarskej univerzity a pod. nepodnietili maďarskú komunitu na aktivizáciu jej modernizačných rezerv v stredoškolskom vzdelávaní. Popri ekonomických, spoločenských problémoch či v súvislosti s nimi sa neposilnila vnútorná potreba Maďarov vzdelávať sa, čo poukazuje aj na nedostatky v školskom vzdelávaní. Za uplynulých deväť rokov sa v porovnaní s celoslovenským priemerom ďalej prehľbovalo zaostávanie maďarskej menšiny v oblasti stredoškolského vzdelávania.

- Z hľadiska inštitucionálneho zabezpečenia stredoškolského vzdelávania v maďarskom jazyku, pozíciu gymnázií možno považovať za uspokojivú. Ich podiel v roku 2009 (7,60 %) zhruba zodpovedá podielu osôb maďarskej národnosti v danej vekovej skupine (7,37 %). Ak k tomu prirátame aj tzv. miešané gymnázia (s maďarskými a slovenskými triedami), potom počet a podiel gymnázií poskytujúcich vyučovanie v maďarskom jazyku je oveľa vyšší, než je podiel maďarských gymnazistov, resp. gymnazistov zúčastňujúcich sa výučby v maďarskom jazyku. Preto je celoslovenský priemer študentov pripadajúcich na jedno gymnázium 376, kým priemerný počet študentov na gymnáziách s vyučovacím jazykom maďarským je 252, čo predstavuje nevýhodu.

Pokiaľ ide o inštitucionálne zabezpečenie, v oblasti stredného odborného školstva je úplne iná situácia. Počet i celoslovenský podiel stredných odborných škôl s vyučovacím jazykom maďarským hlboko zaostáva za podielom maďarskej vekovej skupiny. Podiel miešaných stredných odborných vzdelávacích inštitúcií je výrazne vyšší než podiel škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Korene tohto javu, ktorý sa vyskytuje len u stredných odborných škôl, siahajú do 50-tych a 60-tych rokov minulého storočia. Vtedy sa totiž vytváral systém škôl s maďarským vyučovacím jazykom,

a vtedajšia politická moc zo zjavne politických dôvodov nesúhlasila so vznikom väčšieho počtu maďarských stredných odborných škôl. Oficiálne sa tento postoj zdôvodňoval finančnou výhodnosťou takto zorganizovaného praktického vyučovania. Za uplynulých deväť rokov sa počet miešaných stredných odborných škôl skoro nemenil, no podstatne sa zvýšil podiel tých škôl, v ktorých sú aj maďarské triedy (z 5,75 % na 7,51 %). Pre maďarskú menšinu je to dôležitá zmena napriek tomu, že formálne bola zapríčinená celkovým poklesom počtu stredných odborných škôl na Slovensku. Pre ich zlučovanie totiž klesol počet stredných odborných škôl na Slovensku za deväť rokov zo 713 na 493.

Maďarská menšina mala v uplynulých rokoch dobré politické možnosti na to, aby zvyšovala podiel stredných odborných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, a to aj pri zachovaní ich počtu. Predsa tých 18 škôl, ktoré tu existovali v roku 2001, by v roku 2009 tvorilo už 3,65 %-ný podiel naproti 1,83 %-nému podielu súčasných 9 škôl. Tu zasa môžeme hovoriť o premárnenej šanci. Podiel gymnázií, poskytujúcich výučbu v maďarčine v rokoch 2001 až 2009 klesol, kým podiel stredných odborných škôl sa zvýšil.

Sumarizujúc, podiel stredných škôl poskytujúcich výučbu aj v maďarskom jazyku sa v rokoch 2001 až 2008 zvýšil z 9,03 % na 10,31 %. Potom však za jediný rok zanikla maďarská výučba v 7 stredných odborných školách, resp. zanikla aj samotná škola (79 – 72), čo predstavuje takmer 10 %-ný pokles. Takýto jednorazový výrazný pokles si žiada okamžité preskúmanie príčin a ich odstránenie. Z tabuliek č. 4 a 5 sa dajú ľahko vyčítať priemerné počty študentov pripadajúce na jednu školu, resp. triedu, ktoré sú v prípade maďarských škôl a tried výrazne pod celoslovenským priemerom.

Pri analýze údajov o stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským, resp. o študentoch zúčastňujúcich sa výučby v maďarskom jazyku zisťujeme, že napriek poklesu počtu členov vekovej skupiny sa podiel gymnazistov zúčastňujúcich sa výučby v maďarskom jazyku zvýšil medzi rokmi 2001 a 2003 z 5,78 % na 6,07 %. Od roku 2004 však tento podiel postupne klesol na 5,09 % (2009). Zdá sa, že podobný proces sa odohráva aj u stredných odborných škôl s tým, že tu sa vrchol dosiahol v roku 2006, a tempo poklesu je miernejšie. Zvyšovanie sa podielu stredoškolských študentov navštevujúcich maďarské školy, resp. triedy bolo povzbudzujúce preto, lebo postupne by mohlo neutralizovať deficit maďarských študentov v stredoškolskom vzdelávaní. Postupný pokles podielu týchto študentov za posledné roky avizuje nárast deficitu maďarských študentov v nasledujúcich rokoch.

Modernizačnú rezervu maďarskej menšiny v oblasti stredoškolského vzdelávania tvoria tí maďarskí príslušníci vekovej skupiny stredoškolákov, ktorí nepokračujú vo svojich štúdiách na strednom stupni vzdelávania. Vyššie uvedené údaje naznačujú, že ani možnosti pokračovať v štúdiách v maďarskom jazyku túto rezervu nezmobilizovali.

● Štatistické údaje sú vhodné aj na ozrejenie celkového postavenia stredoškolského vzdelávania v maďarskom jazyku. Nakoľko oficiálne štatistiky neobsahujú údaje o študentoch maďarských škôl inej než maďarskej národnosti, aj tu budeme vychádzať z rozdielu medzi počtom študentov maďarskej národnosti a počtom študentov navštevujúcich školy s maďarským vyučovacím jazykom. Percentuálne vyjadrené zmeny tohto rozdielu s veľkou pravdepodobnosťou odzrkadľujú aj zmeny v podiele študentov maďarskej národnosti navštevujúcich školy s vyučovacím jazykom slovenským.

Z tabuľky č. 4 a 5 možno zistiť podiel študentov gymnázií a stredných odborných škôl s vyučovacím jazykom maďarským na celkovom počte študentov maďarskej národnosti. Za deväť rokov sa tento podiel v prípade gymnázií menil z 81,77 % na 81,18 %, v prípade stredných odborných škôl z 55,63 % na 64,50 %. U stredných odborných škôl bol tento nárast postupný.

V prípade gymnaziálnej výučby však boli badateľné výrazné výkyvy. V roku 2001 totiž 18,23 % gymnazistov maďarskej národnosti navštevovalo školu s vyučovacím jazykom slovenským; tento podiel do roku 2007 klesol na 14,71 %, v roku 2008 sa nečakane prudko zvýšil na 19,03 %, a v roku 2009 sa, zdá sa, ustálil na 18,82 %. Aj tieto údaje poukazujú na určité problémy v oblasti stredoškolského vzdelávania príslušníkov maďarskej menšiny, ktoré by už bolo aktuálne preskúmať. Z údajov vyplýva, že kým sa pozícia gymnázií s vyučovacím jazykom maďarským mierne oslabil, pozícia stredných odborných škôl sa podstatne zlepšila. Celkovo sa podiel študentov maďarskej národnosti navštevujúcich stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským medzi rokmi 2001 a 2009 zvýšil z 63,00 % na 69,72 %.

To súčasne znamená, že situácia gymnaziálnej výučby v maďarskom jazyku zostala skoro nezmenená, pretože počet a podiel študentov maďarskej národnosti na gymnáziách s vyučovacím jazykom slovenským v roku 2001 a 2009 je prakticky rovnaký. U stredných odborných škôl však tieto údaje majú klesajúcu tendenciu. Vďaka tomu v sumárnom vyjadrení podiel maďarských študentov vzdelávajúcich sa v slovenskom jazyku klesol v danom období z 37,00 % na 30,28 %.

Stredoškolské vzdelávanie v maďarskom jazyku teda neodčerpáva študentov z modernizačnej rezervy, ale zo škôl s vyučovacím jazykom slovenským. Z hľadiska maďarskej menšiny sú určite negatívnou zmenou výkyvy v oblasti gymnaziálneho vzdelávania, lebo sa tým znižujú šance mladých ľudí maďarskej národnosti na ďalšie štúdium na vysokých školách.

O vysokoškolskom vzdelávaní

V tejto časti sa budeme opierať o štatistické údaje o poslucháčoch verejných a súkromných vysokých škôl bez údajov o štátnych (policiajných, vojenských) vysokých školách.

Postupné a trvalé markantnejšie rozšírenie počtu vysokoškolských študentov na Slovensku v podstate možno datovať do čias zmeny režimu v roku 1989. Od roku 1990 sa počet študentov denného štúdia zvýšil takmer o 2,64-krát. Nárast počtu študentov maďarskej národnosti o 2,46-krát svedčí o tom, že maďarská menšina držala krok s týmto mohutným rozvojom. Avšak v radoch príslušníkov maďarskej menšiny bol pomer diplomovaných odborníkov aj vysokoškolákov od 2. svetovej vojny veľmi nízky v porovnaní s podielom Maďarov na celkovom obyvateľstve Slovenska, aj v porovnaní s podielom v danej vekovej skupine (20 – 24-roční).

● Vo vekovej skupine vysokoškolákov (20 – 24-roční) klesol podiel osôb maďarskej národnosti v rokoch 1991 až 2001 o 15,76 %. Tento pokles podľa našich prognóz medzi rokmi 2001 a 2011 sa zmení na 12 %, z čoho môžeme usúdiť, že miera asimilácie maďarskej mládeže sa v tomto desaťročí o niečo spomalí (pozri tabuľku č. 1). Avšak 12 %-ný pokles podielu je stále privysoký na to, aby zostal bez povšimnutia zo strany menšinového spoločenstva a jeho politických predstaviteľov. Ak porovnáme tieto štatistické údaje s poklesom podielu v nižších

vekových skupinách žiakov a študentov zúčastňujúcich sa verejného vzdelávania, môžeme konštatovať, že v prvej dekáde nového tisícročia ďalej pokračuje asimilácia Maďarov na Slovensku, jej intenzita sa podstatne nezmiernuje, pričom stále neboli odhalené skutočné príčiny tohto procesu. Bez toho ale nie je možné ani vypracovanie efektívnych programov na spomalenie asimilácie. Ak tento základný menšinový problém nie je včas riešený, ďalej sám seba generuje.

Deficit príslušníkov maďarskej menšiny vo vysokoškolskom vzdelávaní v roku 1991 bol 52,17 %-ný. Tento deficit činil v roku 2001 46,89 %, a do roku 2009 klesol na 40,59 %. Napriek tomu, pre výrazné zvyšovanie sa celkového počtu vysokoškolských študentov, deficit maďarských študentov narástol z 3713 na 4287. Rozšírením možností získať vysokoškolské vzdelanie v maďarskom jazyku sa teda nepodarilo doceliť ani to, aby sa ďalej nezvyšoval deficit počtu poslucháčov. Nakoľko ide o azda najdôležitejšiu a svojím rozsahom výraznú modernizačnú rezervu maďarskej menšiny, výsledky devätnásťročného rozvoja sa nezdájú byť nijako vynikajúce. Potvrdzujú to aj údaje z roku 2009. Ak by počet maďarských poslucháčov vysokých škôl zodpovedal podielu Maďarov v danej vekovej skupine, malo by ich byť 10 684, no ich skutočný počet bol 6347 (pozri tabuľku č. 6). Už aj tento fakt svedčí o tom, že túžba po získaní vysokoškolského vzdelania sa v Maďaroch zobúdzá len pomaly. Proces nárastu vysokoškolákov neurýchlilo ani založenie maďarskej univerzity. Príčiny teda hľadať inde, a zrejme budú mať hlboké korene. Aj zmeny v podieloch maďarských poslucháčov sú poučné. Tieto zmeny je účelné dať do spojitosti so vznikom Univerzity J. Selyeho v roku 2004. Podiel poslucháčov maďarskej národnosti z 4,83 % v roku 1991 sa do roku 2004 zmenil na 4,55 %, v roku 2009 činil 4,56 %. Pokles podielu, ktorý charakterizoval 90. roky, sa v posledných rokoch podarilo zastaviť predovšetkým tým, že poklesol celkový podiel Maďarov v rámci tejto vekovej skupiny. Napriek tomu je tu určitá pozitívna zmena. Zmenšil sa tým totiž rozdiel medzi podielom Maďarov v celej vekovej skupine, resp. v skupine vysokoškolských študentov, nakoľko za deväť rokov sa tento rozdiel zmenil z 3,99 % na 3,12 % (pozri tabuľku č. 6).

Z dôvodu poklesu podielu osôb maďarskej národnosti v danej vekovej skupine, stagnácia podielu študentov maďarskej národnosti v skutočnosti naznačuje nepriame zlepšenie situácie v oblasti vysokoškolského vzdelávania maďarskej menšiny.

Pomocou inej štatistickej analýzy môžeme odhaliť detaily stále existujúceho zaostávania maďarskej menšiny vo vysokoškolskom vzdelávaní na Slovensku.

Na Slovensku počet poslucháčov vysokých škôl v jednom ročníku činí 39,29 % počtu stredoškolských študentov v jednom ročníku. V prípade študentov maďarskej národnosti je tento percentuálny podiel 26,98 %, v prípade vzdelávania v maďarskom jazyku 26,62 %. Ak celoslovenský priemer – 39,29 % – aplikujeme na poslucháčov maďarskej národnosti a na stredoškolské vzdelávanie s maďarským vyučovacím jazykom, potom v jednom vysokoškolskom ročníku by malo byť o 579 viac poslucháčov maďarskej národnosti, resp. o 415 viac takých poslucháčov, ktorí zmaturovali na strednej škole s vyučovacím jazykom maďarským. O toľkoto viac maďarských stredoškolákov by malo pokračovať v štúdiu na univerzitách k tomu, aby maďarská menšina z hľadiska vysokoškolského vzdelávania dosiahla celoslovenskú úroveň. Tieto údaje by sa mohli stať základom pre prípadné vypracovanie konkrétneho akčného programu na odstránenie uvedeného zaostávania.

Aj vysokoškolské vzdelávanie sa globalizuje. Narástli snahy študovať v zahraničí najmä tam, kde neexistujú jazykové bariéry. Mladým Slovákom sa otvorili brány

českých univerzít, mladým Maďarom zasa brány univerzít v Maďarsku. Počty poslucháčov študujúcich v zahraničí ešte môžu mierne modifikovať domáce štatistické údaje. Úplne spoľahlivé komparatívne údaje o poslucháčoch zahraničných univerzít nie sú k dispozícii. S veľkou pravdepodobnosťou však tieto počty výraznejšie nezmenia domáce štatistické pomery.

Potvrdzujú to údaje, podľa ktorých na českých univerzitách študuje 25 tisíc osôb zo Slovenska, na maďarských univerzitách študuje viac ako 2 tisíc študentov maďarskej národnosti zo Slovenska (pozri Új Szó, 11. júl 2008). Je však pozoruhodné, že medzi rokmi 2001 a 2007 sa počet študujúcich v Maďarsku skoro nezmenil (2071, resp. 2078). Naproti tomu počet študentov s iným ako českým občianstvom na českých univerzitách v rokoch 2000 až 2006 zvýšil na 24 641. Väčšinu týchto študentov tvoria študenti zo Slovenska, nehovoriac o tom, že veľa slovenských vysokoškolákov študuje aj v Rakúsku.

- Na Slovensku sa v súčasnosti poskytuje vysokoškolské vzdelávanie v maďarskom jazyku na štyroch verejných univerzitách: na Univerzite Jánoša Selyeho v Komárne (UJS), na Fakulte stredo európskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, na Katedre maďarského jazyka a literatúry na Univerzite Komenského v Bratislave a na Katedre hungaristiky Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Vo všetkých štyroch inštitúciách sa podiel maďarskej výučby mení v závislosti od študijných programov, no v žiadnom programe nie je výučba výlučne maďarská. Poslucháčov týchto študijných programov zaraďujeme na Slovensku medzi účastníkov vysokoškolského vzdelávania v maďarskom jazyku.

V roku 2001 sa 13,05 % poslucháčov maďarskej národnosti vzdelávalo v maďarskom jazyku na Slovensku. Toto percento v roku 2008 už činilo 31,44 % (pozri tabuľku č. 6 a 7). Pokiaľ však údaj z roku 2001 korigujeme tak, že k nemu pripočítame aj študentov tých maďarských univerzít, ktoré na Slovensku organizovali denné štúdium na svojich tzv. detašovaných fakultách, ktoré sa po roku 2004 stali súčasťou UJS, tak údaj z roku 2001 sa zmení na 23,75 %. Nakoľko sa na UJS v roku 2008 už študuje v plnom päťročnom študijnom cykle, v nasledujúcich rokoch už nemôžeme čakať ďalšie výrazné zlepšenie, pokiaľ ide o 31,44 %-ný podiel poslucháčov študujúcich v maďarčine.

Študenti, ktorí sa zúčastňujú vysokoškolskej výučby v maďarskom jazyku, sú absolventmi stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským. Zo štatistík sa už ale nedá zistiť, koľko je absolventov stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským medzi vysokoškolákmi maďarskej národnosti. S veľkou pravdepodobnosťou môžeme predpokladať, že ak 68,14 % študentov maďarskej národnosti študovalo na stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským (je to priemer za roky 2004 až 2008, pozri tabuľku č. 6), potom rovnaké percento vysokoškolských študentov maďarskej národnosti navštevovalo maďarské stredné školy.

Vychádzajúc zo štatistík z roku 2008 môžeme konštatovať, že v danom roku 4296 vysokoškolských študentov maďarskej národnosti skončilo svoje stredoškolské štúdium na stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským. V roku 2008 na štyroch spomenutých univerzitách, na ktorých existuje výučba v maďarskom jazyku, v dennej forme štúdia študovalo 1982 osôb maďarskej národnosti v maďarskom jazyku. Z toho možno vyvodiť, že už 46,14 % tých poslucháčov denného štúdia, ktorí navštevovali stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským, študuje aj na vysokej škole v maďarskom, resp. sčasti v maďarskom jazyku. Zaujímavé môže ale byť aj bližšie preskúmanie štruktúry vysokoškolskej výučby v maďarskom jazyku.

Z 1982 poslucháčov denného štúdia štyroch maďarských vysokoškolských inštitúcií 1119 študovalo v študijnom odbore učiteľstvo, 659 navštevovalo 2 študijné odbory ekonómia a manažment, 204 sa zúčastňovalo výučby v 3 študijných odboroch humanitných vied (pozri tabuľku č. 7). Na verejných vysokých školách na Slovensku sa teda v siedmich študijných odboroch uskutočňuje výučba v maďarskom, resp. čiastočne v maďarskom jazyku. V tabuľke č. 7 uvádzame počet študentov denného a externého štúdia, ktorí študujú v maďarskom jazyku na spomenutých štyroch vysokoškolských inštitúciách, poskytujúcich výučbu v maďarskom jazyku. V tabuľke č. 8 je kompletná štatistika o počte študentov týchto vysokoškolských inštitúcií. Ak vezmeme do úvahy potrebu odborníkov v regiónoch Slovenska obývaných maďarskou menšinou, zistíme, že sedem študijných odborov, ktoré možno študovať v maďarčine, je iba zlomkom z celkovo 362 študijných odborov, v ktorých vysoké školy na Slovensku môžu poskytovať vysokoškolské vzdelávanie, a tento pomer je predzvesťou nevhodnej štruktúry diplomovaných odborníkov maďarskej národnosti. Úloha a význam takto štruktúrovaného vysokoškolského vzdelávania v maďarskom jazyku z hľadiska dlhodobého riešenia ekonomických, sociálnych problémov maďarskej menšiny sú už teraz veľmi otázne. Štatistické údaje jednoznačne potvrdzujú predimenzovanosť vzdelávania pedagógov na úkor iných študijných odborov.

- Napokon sa pozrieme na to, aké zmeny prinieslo rozšírenie možností štúdia v maďarskom jazyku vo vysokoškolskom vzdelávaní na Slovensku.

Za posledných deväť rokov sa podiel vysokoškolských študentov maďarskej národnosti menil iba minimálne z 4,51 % na 4,56 % (pozri tabuľku č. 6). Avšak poslucháči denného štúdia maďarskej národnosti na UJS v roku 2009 už tvorili 22,34 % všetkých študentov maďarskej národnosti na Slovensku. Z toho hneď vyplýva, že na ostatných univerzitách na Slovensku sa dosť podstatne znížil podiel maďarských študentov – z 4,51 % na 3,58 %. Ak sa na túto skutočnosť pozrieme z iného uhla, a údaj o podiele maďarských študentov na ostatných vysokých školách z roku 2001 aplikujeme na rok 2009, teda ak by z 137 670 študentov týchto univerzít bolo 4,51 % maďarskej národnosti – čo by v absolútnych číslach bolo 6209 študentov –, potom nám vychádza, že v roku 2009 je na univerzitách mimo UJS o 1280 menej študentov maďarskej národnosti, čo predstavuje 20,62 %-nú stratu maďarských odborníkov (pozri aj tabuľku č. 6). Ide totiž v prevažnej väčšine o poslucháčov maďarskej národnosti na študijných odboroch, ktoré nie je možné študovať v maďarskom jazyku.

Pozrime sa teraz na tieto štatistické údaje na úrovni jednotlivých univerzít. Nakoľko veľká väčšina študentov maďarskej národnosti mimo UJS (93,49 % v roku 2001 a 88,33 % v roku 2009) už roky, ba desaťročia študuje na ôsmich slovenských univerzitách, na Univerzite Komenského v Bratislave, Univerzite Pavla Jozefa Šafárika, Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave, Technickej univerzite v Košiciach, Ekonomickej univerzite v Bratislave, na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre, preto rozšírime náš prieskum práve na tieto univerzity, s dôrazom na vývoj za posledných 5 rokov (pozri tabuľku č. 9).

V dôsledku rozšírenia možností štúdia na vysokých školách v maďarskom jazyku, najmä pre vznik nových inštitúcií po roku 2004 nastali badateľné zmeny na viacerých slovenských univerzitách. Z tohto pohľadu založenie UJS najviac pocítili na

Univerzite P. J. Šafárika v Košiciach, kde v rokoch 2004 až 2009 podiel študentov maďarskej národnosti klesol zo 7,64 % na 3,07 %, na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre (pokles z 18,23 % na 13,77 %) a na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre (pokles z 5,51 % na 3,74 %). Azda nie je prekvapujúce, že sa tým oslabili dve tradičné, silné bašty maďarských poslucháčov, v Nitre a v Košiciach. Prekvapením je, že zahájenie vzdelávania v ekonomických odboroch na UJS nemalo negatívny vplyv na počet študentov maďarskej národnosti na Ekonomickej univerzite v Bratislave, naopak, na tejto univerzite sa ich počet za posledných päť rokov zvýšil skoro o tretinu. Počas tohto obdobia vykázala najväčší rast študentov maďarskej národnosti Slovenská technická univerzita v Bratislave – tam sa ich počet zvýšil zo 701 na 994, čo predstavuje pozoruhodný, 41,80 %-ný rast.

Vyššie analyzované štrukturálne zmeny vysokoškolského vzdelávania v maďarskom jazyku majú teda svoje pozitívne i negatívne stránky. Avšak v každom prípade môžeme opäť konštatovať, že nové možnosti študovať v maďarčine nenabádali na ďalšie štúdium tých 2,5 až 3 tisíc študentov stredných škôl s vyučovacím jazykom maďarským, ktorí doteraz neprejavili záujem o vysokoškolské štúdium, a ktorí predstavujú podstatnú časť modernizačných rezerv maďarskej menšiny, ale prilákali takých študentov, ktorí beztak mali záujem ďalej študovať na vysokých školách. Základný problém teda stále zostáva nevyriešený: ako dosiahnuť, aby podiel vysokoškolských študentov maďarskej národnosti sa vyrovnal podielom v tejto vekovej skupine, aby štruktúra odborného zamerania ich výučby zodpovedala mnohostranným potrebám maďarskej národnej komunity.

Tabuľka č. 1

Podiel osôb maďarskej národnosti podľa vekových skupín

Veková skupina/rok	Percentuálny podiel osôb maďarskej národnosti											
	1991	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
0 – 4 r. (materská škola)	8,54	7,62	7,46	7,30	7,14	6,98	6,82	6,65	6,49	6,33	6,17	6,01
5 – 14 r. (základná škola)	8,97	7,70	7,61	7,52	7,43	7,34	7,25	7,15	7,06	6,97	6,88	6,79
15 – 19 r. (stredná škola)	9,51	8,36	8,21	8,11	7,99	7,86	7,71	7,62	7,49	7,37	7,21	7,12
20 – 24 r. (vysoká škola)	10,09	8,50	8,40	8,30	8,19	8,09	7,99	7,89	7,79	7,68	7,58	7,48
Celá populácia	10,76	9,68	9,59	9,49	9,40	9,30	9,21	9,12	9,02	8,93	8,83	8,74

Tabuľka č. 2

Štatistické údaje o predškolskej výchove

Školský rok	Materské školy			Triedy			Deti			počet				podiel v %		
	SR	VJM	VJM v %	SR	VJM	VJM v %	SR	VJM	VJM v %	MN	MN-VJM	MB	-SCH-PR	MN	MN-VJM	VS
2001/2002	3243	277 +102	8,54 13,15	7491	550	7,34	150587	9313	6,18	11854	2541	11475	1379	7,87	21,44	7,62
2002/2003	3235	275 +98	8,50 +3,03	7524	555	7,38	151125	9484	6,28	11894	2410	11274	1620	7,87	20,26	7,46
2003/2004	3210	278 +96	8,66 12,99	7488	553	7,39	150718	9566	6,35	11581	2015	11002	+579	7,68	17,40	7,30
2004/2005	3046	275 +92	9,03 13,02	7117	540	7,59	149232	9542	6,39	11613	2071	10655	+958	7,69	17,83	7,14
2005/2006	2945	278 +79	9,44 +2,68	6795	510	7,51	141814	8890	6,27	10892	2002	9899	1993	7,69	18,38	6,98
2006/2007	2928	278 +79	9,49 +2,70	6736	510	7,57	140014	8922	6,37	10566	1644	9549	+1017	7,55	15,56	6,82
2007/2008	2910	271 +79	9,31 12,71	6739	502	7,45	139374	8825	6,33	10372	1547	9268	+1104	7,44	14,92	6,65
2008/2009	2871	270 +80	9,40 +2,79	6908	507	7,34	138186	8723	6,31	10223	1500	8968	1255	7,40	14,67	6,49
2009/2010	2868	268 +79	9,34 +2,75	7057	502	7,12	138496	8551	6,17	9995	1444	8767	1228	7,22	14,45	6,33

SR – na Slovensku, VJM – s výchovným jazykom maďarským, MŠ s VJM – materské školy s výchovným jazykom maďarským, MN – maďarskej národnosti, MN-VJM – deti maďarskej národnosti v materskej škole s výchovným jazykom slovenským, MB – podľa podielu vekovej skupiny má byť maďarskej národnosti, SCH – schodok, PR – prebytok, VS – podiel osôb maďarskej národnosti vo vekovej skupine

Tabuľka č. 3

Štatistické údaje o vzdelávaní na základných školách

Školský rok	Školy		Triedy		Žiaci			počet				Podiel v %				
	počet SR	VJM	počet SR	VJM	počet SR	VJM	VJM v %	MN	MN-VJM	MB	-SCH-PR	MN	MN-VJM	VS		
2001/2002	2406	262 +35	10,89 +1,45	28539	2128	7,47	626645	40892	6,53	50304	9412	48252	12052	8,03	18,71	7,70
2002/2003	2396	259 +37	10,81 +1,51	27916	2092	7,49	602360	39347	6,53	47342	7995	45840	11502	7,86	16,89	7,61
2003/2004	2387	260 +35	10,89 +1,47	27117	2049	7,56	579011	37590	6,49	45352	7762	43542	+1810	7,83	17,12	7,52
2004/2005	2342	262 +35	11,19 +1,49	25924	1984	7,65	555335	36249	6,53	43783	7534	41261	+2521	7,88	17,21	7,43
2005/2006	2304	256 +35	11,11 +1,52	25012	1905	7,62	532188	35317	6,64	42285	6968	39063	13222	7,95	16,48	7,34
2006/2007	2283	252 +33	10,04 +1,45	24165	1895	7,84	508130	33964	6,68	40930	6966	36839	+4090	8,06	17,02	7,25
2007/2008	2254	248 +31	11,00 +1,38	23446	1868	7,97	482566	32778	6,79	38766	5988	34503	+4263	8,03	15,45	7,15
2008/2009	2237	245 +29	10,95 +1,30	23351	1857	7,95	459173	31538	6,87	36649	5111	32418	14231	7,98	13,95	7,06
2009/2010	2224	242 +30	10,88 +1,35	23541	1886	8,01	448371	31228	6,96	36173	4945	31251	14922	8,07	13,67	6,97

SR – na Slovensku, VJM – s vyučovacím jazykom maďarským, MN – maďarskej národnosti, MN-VJM – žiaci maďarskej národnosti v škole s vyučovacím jazykom slovenským, MB – podľa podielu vekovej skupiny má byť maďarskej národnosti, SCH – schodok, PR – prebytok, VS – podiel osôb maďarskej národnosti vo vekovej skupine

Tabuľka č. 4

Štatistické údaje o vzdelávaní na gymnáziách

Školský rok	Školy			Triedy			Študenti			počet				podiel v %			
	počet SR	VJM	VJM v %	počet SR	VJM	VJM v %	počet SR	VJM	VJM v %	MN	MN-VJM	MB	MB-MN	MN	MN-VJM	VS	MB-MN
2001/2002	217	17 +8	7,83 +3,69	2916	193	6,62	86239	4982	5,78	6093	1111	7210	980	7,07	18,23	8,36	15,49
2002/2003	220	17 +8	7,73 +3,61	3062	210	6,86	91661	5449	5,84	6573	1124	7553	980	7,14	17,10	8,24	12,97
2003/2004	223	17 +8	7,62 +3,59	3308	232	7,01	100057	6069	6,07	7219	1150	8115	896	7,21	15,93	8,11	11,04
2004/2005	234	18 +7	7,69 +2,99	3351	237	7,07	99738	5991	6,01	7149	1158	7969	820	7,17	16,20	7,99	10,29
2005/2006	238	18 +7	7,56 +2,94	3409	231	6,78	99758	5762	5,77	6895	1113	7841	946	6,91	16,43	7,86	12,06
2006/2007	246	19 +7	7,72 +2,85	3465	230	6,64	99931	5620	5,62	6638	1018	7775	1137	6,64	15,34	7,78	14,62
2007/2008	252	19 +7	7,54 +2,78	3523	225	6,39	99915	5467	5,47	6410	943	7614	1204	6,42	14,71	7,62	15,81
2008/2009	251	19 +7	7,57 +2,79	3581	225	6,28	99821	5117	5,13	6320	1203	7477	1157	6,33	19,03	7,49	15,47
2009/2010	250	19 +7	7,60 +2,80	3472	214	6,16	94019	4787	5,09	5897	1110	6929	1032	6,27	18,82	7,37	14,89

SR – na Slovensku, VJM – s vyučovacím jazykom maďarským, MN – maďarskej národnosti, MN-VJM – študenti maďarskej národnosti na gymnáziu s vyučovacím jazykom slovenským, MB – podľa podielu vekovej skupiny má byť maďarskej národnosti, MB-MN – rozdiel medzi MB a MN udáva deficit študentov maďarskej národnosti, VS – podiel osôb maďarskej národnosti vo vekovej skupine

Tabuľka č. 5

Štatistické údaje o stredných odborných školách

Školský rok	Školy			Triedy			Študenti			počet				podiel v %			
	počet SR	VJM	VJM v %	počet SR	VJM	VJM v %	počet SR	VJM	VJM v %	MN	MN-VJM	MB	MB-MN	MN	MN-VJM	VS	MB-MN
2001/2002	713	18 +11	2,52 +5,75	7853	394	5,02	198595	8636	4,35	15524	6888	16603	1079	7,82	44,37	8,36	6,50
2002/2003	638	19 +38	2,98 +5,96	8063	406	5,04	207080	9173	4,13	15936	6763	17063	1127	7,70	42,41	8,21	6,60
2003/2004	635	16 +42	2,52 +6,61	8664	447	5,16	226459	10026	4,43	17089	7063	18366	1277	7,55	41,33	8,11	6,95
2004/2005	604	16 +10	2,65 +6,62	8636	452	5,23	225796	9951	4,41	16780	6829	18041	1261	7,43	40,70	7,99	6,99
2005/2006	581	16 +40	2,75 +6,88	8403	432	5,15	218052	9810	4,50	16222	6412	17139	917	7,44	39,53	7,86	5,35
2006/2007	588	17 +40	2,89 +6,80	8239	420	5,10	212594	9625	4,53	15602	5977	16455	853	7,34	38,31	7,74	5,18
2007/2008	560	17 +38	3,04 +6,79	7967	407	5,11	203477	9134	4,49	14539	5405	15505	966	7,15	37,18	7,62	6,23
2008/2009	515	13 +40	2,52 +7,77	7851	398	5,07	196080	8470	4,32	13522	5052	14686	1164	6,94	37,36	7,49	7,93
2009/2010	493	9 +37	1,83 +7,51	7757	392	5,06	189265	8333	4,40	12920	4587	13949	1029	6,83	35,50	7,37	7,38

SR – na Slovensku, VJM – s vyučovacím jazykom maďarským, MN – maďarskej národnosti, MN-VJM – študenti maďarskej národnosti na školách s vyučovacím jazykom slovenským, MB – podľa podielu vekovej skupiny má byť maďarskej národnosti, MB-MN – rozdiel medzi MB a MN udáva deficit študentov maďarskej národnosti, VS – podiel osôb maďarskej národnosti vo vekovej skupine

Tabuľka č. 6

Poslucháči maďarskej národnosti vo vysokoškolskom vzdelávaní na Slovensku

Akademický rok	Poslucháči										Počet poslucháčov MN z SŠ VJM	Študenti MN na SŠ s VJM v %
	počet				podiel v %							
	SR	MN	MB	D	MN SR-UJS	SR	MB=VS	D	MN SR-UJS	UJS (MN 100 %)		
2001/2002	93159	4206	7919	3713	4206	4,51	8,50	46,89	4,51	0	2650	63,00
2002/2003	98461	4480	8271	3791	4480	4,55	8,40	45,83	4,55	0	2910	64,96
2003/2004	98400	4197	8167	3970	4198	4,27	8,30	48,61	4,27	0	2779	66,21
2004/2005	107022	4828	8765	3937	4448	4,51	8,19	44,92	4,17	7,87 (380 posl.)	3216	66,62
2005/2006	114554	5215	9267	4052	4473	4,55	8,09	43,73	3,93	14,23 (742 posl.)	3513	67,36
2006/2007	123309	5692	9852	4160	4725	4,62	7,99	42,22	3,86	16,99 (967 posl.)	3902	68,55
2007/2008	129804	5978	10242	4264	4741	4,61	7,89	41,63	3,69	20,69 (1237 posl.)	4167	69,70
2008/2009	135957	6301	10591	4287	4918	4,61	7,79	40,48	3,68	21,51 (1356 posl.)	4319	68,48
2009/2010	139116	6347	10684	4337	4929	4,56	7,68	40,59	3,54	22,34 (1418 posl.)	4364	69,72

SR – na Slovensku, MN – maďarskej národnosti, MB – podľa podielu vekovej skupiny má byť maďarskej národnosti, D – deficit počtu poslucháčov maďarskej národnosti, UJS – Univerzita Jánoša Selyeho, MN SR-UJS – poslucháči maďarskej národnosti na Slovensku bez poslucháčov Univerzity Jánoša Selyeho, SŠ s VJM – stredné školy s vyučovacím jazykom maďarským, VS – podiel osôb maďarskej národnosti vo vekovej skupine

Tabuľka č. 7

Poslucháči študujúci v maďarskom jazyku v akademickom roku 2008/2009 podľa študijných odborov

Študijný odbor	Učiteľstvo (1.1)			Ekonomika a manažment (3.3)			Humanitné vedy (2.1)			spolu	
	spolu	z toho predškolská a elementárna pedagogika (1.1.5)	učiteľstvo akademických predmetov (1.1.1)	spolu	z toho národné hospodárstvo (3.3.1)	manažment (3.3.15)	spolu	z toho prekladateľstvo a tlmočníctvo (2.1.35)	neslovanské jazyky a literatúra (hung., 2.1.29)		cológia (2.1.12)
denné	1119	275	844	659	478	181	204	99	71	34	1982
externé	825	571	254	497	402	95	34	0	34	0	1356
spolu	1944	846	1098	1156	880	276	238	99	105	34	3338

Tabuľka č. 8

Počet poslucháčov štyroch vysokoškolských inštitúcií poskytujúcich vzdelávanie v maďarskom jazyku v roku 2008/2009

Inštitúcia	1 Predškolská a elementárna pedagogika			2 Učiteľstvo akademických predmetov			1+2 Učiteľstvo			3 Maď. jazyk a literatúra.			4 Iné			1+2+4 Spolu		
	denné	ext.	spolu	denné	ext.	spolu	denné	ext.	spolu	denné	ext.	spolu	denné	ext.	spolu	denné	ext.	spolu
UJS	246	530	776	440	224	664	686	754	1440	266	149	415	693	497	1190	1379	1251	2630
FSS UKF	29	41	70	318	30	348	347	71	418	254	21	275	344	201	545	691	272	963
FIF UK				86		86	86		86	86		86	7		7	7	93	93
FHV UMB													65		65	65	65	65
Spolu	275	571	846	844	254	1098	1119	825	1944	606	170	776	1109	698	1807	2228	1523	3751

UJS – Univerzita Jánoša Selyeho, FSS UKF – Fakulta stredo európskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa, FIF UK – Filozofická fakulta Univerzity Komenského, FHV UMB – Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela

Tabuľka č. 9

Počet a podiel poslucháčov maďarskej národnosti na ôsmych univerzitách v rokoch 2001/2002 až 2009/2010

Akadm. rok/univerzita	Počet poslucháčov								
	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10
UK	683	730	678	723	758	770	793	815	839
UPJŠ	253	279	334	372	346	404	202	235	209
UKF	870	1043	1014	1175	1137	1193	1130	1116	1086
UMB	76	105	100	102	109	116	100	127	113
STU	850	796	712	701	739	832	961	1007	994
TUK	481	323	386	425	431	447	418	406	423
EU	319	332	314	345	358	374	393	449	441
SPU	400	404	370	343	305	276	285	267	249

Akadm. rok/univerzita	Percentuálny podiel								
	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10
UK	4,09	4,20	3,98	4,02	4,02	3,92	4,09	4,16	4,38
UPJŠ	6,45	6,54	7,18	7,64	6,71	6,66	3,22	3,59	3,07
UKF	18,72	20,10	17,80	18,23	15,62	15,78	14,11	14,29	13,77
UMB	1,28	1,66	1,55	1,52	1,41	1,44	1,16	1,45	1,40
STU	6,26	5,85	5,68	5,11	5,33	5,88	6,36	6,48	6,43
TUK	5,09	3,37	4,12	4,02	4,19	4,03	3,70	3,33	3,26
EU	3,81	3,93	3,71	3,96	4,07	3,77	3,94	4,21	4,25
SPU	6,18	6,07	5,86	5,51	4,91	4,33	4,42	4,00	3,74

UK – Univerzita Komenského, UPJŠ – Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, UKF – Univerzita Konštantina Filozofa, UMB – Univerzita Mateja Bela, STU – Slovenská technická univerzita, TUK – Technická univerzita v Košiciach, EU – Ekonomická univerzita, SPU – Slovenská poľnohospodárska univerzita

Literatúra

- HUSHEGYI, Gábor 2003. Národnosti a vysoké školstvo v SR. In: JARÁBIK, Balázs – TOKÁR, Adrien (eds.): *State of Minority Legislation in Slovakia 2001/2002*. Bratislava: Kalligram Foundation, s. 84 – 108.
- KOZMA, Tamás 2000a. *Kisebbségi oktatás Közép-Európában* [Menšinové vzdelávanie v strednej Európe]. *Educatio*, roč. 9, č. 2, s. 221 – 238.
- KOZMA, Tamás 2000b. *Kisebbségek a felsőoktatásban: a „modernizációs többlet“* [Menšiny vo vysokoškolskom vzdelávaní: „modernizačný nadbytok“]. In: SZABÓ, Zoltán (ed.): *Felsőoktatás, kisebbségek, Európa*. Komárom: Selye János Kollégium, s. 39 – 63.
- KOZMA, Tamás 2003. *Kisebbségi oktatás Közép-Európában* [Menšinové vzdelávanie v strednej Európe]. Budapest: Oktatáskutató Intézet
- LÁSZLÓ, Béla 1998. A (cseh) szlovákiai oktatásügy szerkezete, valamint közigazgatási és jogi keretei 1945 után [Štruktúra a verejnospprávne a legislatívne rámce (česko)slovenského vzdelávania po roku 1945]. In TÓTH, László – FILEP, Tamás G. (eds.): *A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918–1998, II*. Budapest: Ister, s. 94 – 178.
- LÁSZLÓ Béla 2000. Az oktatásügy helyzete [Stav vzdelávania]. In: BIHARI Zoltán – KASZA Sándor – BIHARINÉ DÁNIEL Katalin (ed.): *Magyarok a világban – Kárpát-medence*. Budapest: CEBA Kiadó, 76 – 87.
- LÁSZLÓ, Béla 2006. Az iskolai művelődés a statisztikák tükrében [Školské vzdelávanie vo svetle štatistík]. In: LÁSZLÓ Béla – SZABÓ A. László – TÓTH Károly (eds.): *Magyarok Szlovákiában, IV. Oktatásügy (1989–2006)*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, s. 59 – 149.
- SZABÓ, A. L. 2004. A kisebbségi oktatás helyzete [Stav menšinového vzdelávania]. In DOHÁNYOS Róbert – LELKES Gábor – TÓTH Károly (ed.): *Nemzeti és etnikai*

kisebbségek Szlovákiában 2003. Somorja – Dunaszerdahely: Fórum
Kisebbségkutató Intézet – Liliium Aurum Könyvkiadó, s. 99 – 114.

SRS SR 2008. *Štatistická ročenka školstva* – SR 2008.

VDC 2008. Výskumné demografické centrum. Prognózy z roku 2008.

GYURGYÍK, L. 2008. *Quo vadis, szlovákiai magyarok?* [Quo vadis, Maďari na Slovensku?]

Rukopis 2008. (sčasti Új Szó, 25. apríla 2009, s. 16.).

Preklad Eleonóra Sándor